

Rozpowszechnienie stosowania leków OTC wśród studentów

The prevalence of OTC drugs among students

Katarzyna Wójtowicz-Chomicz¹,
Anna Czeczuk¹,
Elżbieta Huk-Wieliczuk¹,
Monika Sałaga-Pylak²,
Andrzej Borzęcki²

¹Zakład Edukacji Zdrowotnej, Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie, Filia Biała Podlaska

²Katedra i Zakład Higieny, Uniwersytet Medyczny, Lublin

STRESZCZENIE

Wstęp. Leki *over the counter* (OTC) wykorzystywane są do samoleczenia popularnych i niegroźnych chorób. Należy jednak pamiętać, że stosowanie wielu leków z tej grupy istotnie zwiększa ryzyko wystąpienia działań niepożądanych.

Cel pracy. Ocena rozpowszechnienia stosowania leków OTC wśród studentów.

Materiał i metody. Badanie przeprowadzono w 2014 roku za pomocą autorskiego kwestionariusza wśród 220 studentów kierunku fizjoterapii Akademii Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie, Filia Biała Podlaska.

Wyniki. Wszyscy respondenci potwierdzili stosowanie leków bez recepty. Podczas zakupu leków OTC respondenci najczęściej kierowali się poradą farmaceuty 52,44% lub reklamą telewizyjną i radiową 34,96%, najrzadziej poradą lekarza 3,49%.

Wnioski. Stosowanie leków z grupy OTC jest bardzo powszechnym zjawiskiem wśród młodych dorosłych. Najbardziej powszechnie leki z tej grupy to leki przeciwbólowe i przeciwgorączkowe oraz preparaty wielowitaminowe. Studenci podczas zakupu leków z grupy OTC najczęściej kierują się radą farmaceuty

Forum Medycyny Rodzinnej 2015, tom 9, nr 2, 173–175

Słowa kluczowe: leki OTC, studenci

ABSTRACT

Introduction. OTC drugs (over-the-counter) are mainly used for treatment of common and harmless diseases. However, it has to be noticed that use of OTC drugs considerably increases risk of side effects.

Aim of the study. Evaluation of prevalence of OTC drugs among students was aim of the work.

Material and method. The study was conducted in 2014 among 220 students of Physiotherapy at University of Physical Education in Warsaw, Józef Piłsudski Branch in Biała Podlaska using original questionnaire.

Results. All respondents confirmed usage of OTC drugs. When purchasing OTC drugs, most of the respondents were advised by pharmacist 52.44% or by TV and radio advertisement 34.96%, least frequently they were guided by medical advice 3.49%.

Conclusions. OTC drugs are very popular among young adults. Analgesics, antipyretics and multi-vitamin complex are the most common drug within this group. During purchase of OTC drugs, students are guided by pharmacist.

Forum Medycyny Rodzinnej 2015, vol 9, no 2, 173–175

Key words: OTC drugs, students

WSTĘP

OTC to skrót z języka angielskiego — *over-the-counter* — są to leki wydawane bez konsultacji z lekarzem, do ich zakupu nie jest wymagana recepta, a dostępność jest bardzo duża. Możemy je kupić poza apteką na stacji benzynowej, w supermarkecie, kiosku ruchu itp. Służą do leczenia łagodnych schorzeń, na przykład biegunki, przeziębienia, zgagi, alergii czy choroby lokomocyjnej. Leki OTC mają ściśle określone dawki dobowe, a wielkość opakowania jest dostosowana do kilku dni leczenia [1] Swobodna dostępność sprzyja samoleczeniu oraz ewentualnemu nadużyciu leków. Zwiększa to ryzyko wystąpienia różnych reakcji niepożądanych oraz zatruc.

Okres studiów to czas, kiedy kształtują się postawy i wzorce na całe życie, również w kwestii stosowania leków OTC.

CEL PRACY

Ocena rozpowszechnienia stosowania leków OTC wśród młodych dorosłych.

MATERIAŁ I METODY

Badanie przeprowadzono w 2014 roku za pomocą autorskiego kwestionariusza ankiety wśród studentów I i II roku kierunku fizjoterapii Akademii Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie, Filia w Białej Podlaskiej. W badaniu udział wzięło 220 studentów, w tym 134 kobiety (61%)

Adres do korespondencji:

dr n med. Katarzyna Wójtowicz-Chomicz
Zakład Edukacji Zdrowotnej Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie, Filia Biała Podlaska
ul. Akademicka 2, 21–500 Biała Podlaska
tel. 083 342 87 00
e-mail: wojtowicz.kaska@wp.pl

i 86 mężczyzn (39%). Wszyscy respondenci byli w wieku 19–21 lat. Otrzymane wyniki poddano analizie statystycznej, wykorzystując program Statistica 8.0.

WYNIKI

Wszyscy ankietowani studenci deklarowali stosowanie leków dostępnych bez recepty. Do stosowania leków OTC przynajmniej raz w miesiącu przyznało się 70% studentów, zdecydowanie więcej mężczyzn niż kobiet (87,2% v. 58,95%, $p < 0,05$). Leki bez recepty raz w tygodniu stosuje 27,28% respondentów, więcej kobiet niż mężczyzn (37,31% v. 11,62%, $p < 0,05$). Natomiast codzienne stosowanie tych leków deklaruje 2,72% studentów. Najczęściej studenci zaopatrują się w aptecę 71,82%, najrzadziej na stacjach benzynowych 3,63% (ryc. 1). Płeć nie miała wpływu na wybór miejsca, w którym studenci dokonywali zakupu.

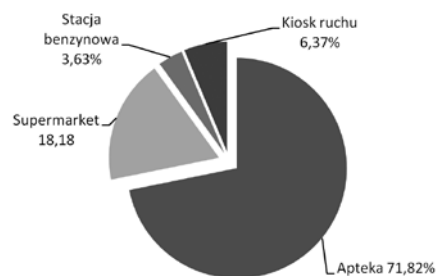
Podczas zakupu leków OTC studenci kierują się poradą farmaceuty (52,44%), reklamą telewizyjną lub radiową (34,96%), najrzadziej sugestią znajomych (9,11%) oraz lekarza (3,49%). Rozkład odpowiedzi był podobny w grupie mężczyzn i kobiet. Połowa respondentów (51,36%) czyta ulotki dołączone do leku często lub bardzo często (67,16% kobiet v. 26,74% mężczyzn, $p < 0,05$), okazjonalnie czyta je 24,09% (22,39% kobiet v. 26,75% mężczyzn, $p < 0,05$), natomiast 24,54% nie czyta ich wcale (10,45% kobiet v. 46,51% mężczyzn, $p < 0,05$). Najczęściej kupowane przez respondentów leki OTC to preparaty przeciwbólowe i przeciwgorączkowe (43,63%), a najrzadziej środki uspokajające 6,99% (ryc. 2).

Stosowanie leków OTC zgodnie z ulotką informacyjną w zalecanych dawkach deklarowało 55% studentów. Pozostali zaznaczali, że zdarza im się przekraczać dawki (30% respon-

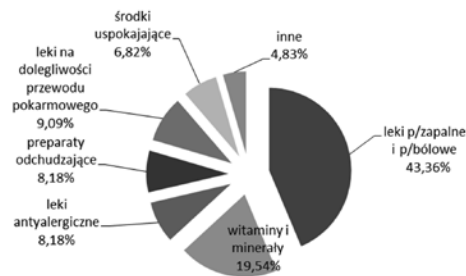
dentów) lub je zmniejszać (25%). Płeć nie miała wpływu na stosowanie dawek zgodnych z informacją dotyczącą zasad dawkowania zakupionego leku.

DYSKUSJA

Tempo życia i ciągły brak czasu często zmuszają studentów do stosowania prostych metod radzenia sobie z drobnymi dolegliwościami. Ponieważ leki z grupy OTC są łatwo dostępne, wszyscy ankietowani studenci korzystają z nich, kiedy zaistnieje taka potrzeba. Do stosowania leków OTC przynajmniej raz w miesiącu przyznało się 70% studentów. Przyjmowanie leków bez konsultacji z lekarzem jest zjawiskiem bardzo powszechnym. Potwierdzają to też badania przeprowadzone przez Bażydło i wsp., które wykazały, że 71% respondentów kupuje leki OTC [2]. W badaniach własnych wykazano, że decyzję o wyborze leku OTC studenci podejmowali najczęściej po konsultacji z farmaceutą (52,44%). Podobne wyniki przedstawił Derkacz i wsp. [3]. Wykazał on bardzo istotną rolę farmaceuty podczas podejmowania decyzji co do rodzaju leku OTC w grupie pacjentów poradni lekarza rodzinnego; 42,1% kobiet i 29,9% mężczyzn spośród ankietowanej przez niego grupy korzystało z ich pomocy [3]. W badaniach własnych najpopularniejszą grupą leków stosowanych przez studentów były preparaty przeciwbólowe i przeciwzapalne (43,63%) oraz witaminy i minerały (19,54%). Pozostałe grupy leków, o które pytano w ankiecie, były stosowane znacznie rzadziej. Wynika to prawdopodobnie z sezonowości przeprowadzonej ankiety, ponieważ badania przeprowadzone były w okresie jesiennym. Podobny wynik przedstawia w swoim opracowaniu Chmiel-Perzyńska i wsp. [4].

Rycina 1. Preferowane miejsca zakupu leków OTC

Rycina 2. Rodzaje najczęściej stosowanych leków OTC

Wśród respondentów biorących udział w wyżej wymienionym opracowaniu najczęściej kupowane preparaty z grupy OTC to także leki przeciwbólowe i przeciwgorączkowe (65,6%) oraz preparaty mineralno-witaminowe (41,6%) [4]. W badaniach własnych studenci wskazują aptekę (71,82%) jako miejsce najczęstszych zakupów. Potwierdzają to także badania Derkacza i wsp. [3]. Pacjenci poradni lekarza rodzinnego też najczęściej kupowali leki OTC w aptecce (95,8%) [3]. Stosowanie leków zgodnie z zaleceniami producenta zadeklarowało 55% ankietowanych studentów, pozostali modyfikowali dawki, zwiększając lub zmniejszając je. Także Plichta i wsp. uzyskali podobne wyniki. W przeprowadzonych przez nią badaniach w grupie studentów kierunku zdrowie publiczne wykazano, że 41,4% badanych stosuje leki zawsze w zalecanych dawkach, pozostali samowolnie zwiększają, zmniejszają lub pomijają dawki leków [5]. Właściwe samoleczenie może przynieść korzyści, ale trzeba brać pod uwagę ryzyko, jakie jest z nim związane. Niebezpieczeństwem jest stosowanie leków bez zapoznania się z ulotką oraz samowolne zwiększanie lub zmniejszanie dawek zalecanych przez producenta danego leku. Ponieważ leki OTC są łatwo dostępne, są postrzegane jako leki bezpieczne. Dlatego pojawiają się sytuacje związane z lekceważeniem zagrożeń wynikających z niewłaściwego ich stosowania. Do powikłań dochodzi wtedy, gdy

nie są przestrzegane dawki lub pacjent stosuje kilka różnych leków OTC jednocześnie.

WNIOSKI

1. Stosowanie leków z grupy OTC jest bardzo powszechnym zjawiskiem wśród młodych dorosłych.
2. Najbardziej powszechnie leki z tej grupy to leki przeciwbólowe i przeciwgorączkowe oraz witaminy i minerały.
3. Studenci podczas zakupu leków z grupy OTC najczęściej kierują się radą farmaceuty.

PIŚMIENNICTWO

1. Baran A., Skoczyńska K. Organizacja systemów kategorii dostępności produktów leczniczych w wybranych krajach, ze szczegółowym omówieniem leków OTC na przykładzie Wielkiej Brytanii. *Farmacja Współczesna* 2014; 7: 131–138.
2. Bażydło M., Żułtak-Bączkowska K., Zaremba-Pechmann L. i wsp. Analiza stosowania leków OTC bez konsultacji z lekarzem w poszczególnych grupach wiekowych oraz ocena zapotrzebowania na edukację zdrowotną w tym zakresie. *Fam. Med. Prim. Care Rev.* 2010; 12: 127–130.
3. Derkacz M., Wicha J., Flisek J. i wsp. Stosowanie leków OTC przez pacjentów Poradni Lekarza Rodzinnego. *Fam. Med. Prim. Care Rev.* 2014; 16: 216–217.
4. Chmiel-Perzyńska I., Derkacz M., Kowal A. i wsp. Rozpowszechnienie stosowania produktów OTC w praktyce lekarza rodzinnego. *Fam. Med. Prim. Care Rev.* 2010; 122: 604–608.
5. Plichta D., Doryńska A., Śpiewak R. Wzorce konsumpcji oraz występowanie polekowych działań niepożądanych wśród studentów kierunku zdrowie publiczne. *Pol. Merk. Lek.* 2012; XXXIII, 190: 232–237.